

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 1. МАХМУДОВ Фируз Бахтиёр ўғли**
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИДА ДАВЛАТ
ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТЧИЛАРИ УЧУН ЎРНАТИЛГАН ТАҚИҚ ВА
ЧЕКЛОВ МАСАЛАЛАРИ.....8
- 2. НАРИМАНОВ Бекзод Абдувалиевич**
ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАР ТАРИХИ ВА
РИВОЖЛАНИШИНИНГ АСОСИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....18

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 3. ИСМАИЛОВ Баходир Исламович, Маманов Сардоржон Собир ўғли**
ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМ КОМПЛЕКСНОГО КОНТРОЛЯ КАК
ЭФФЕКТИВНОГО ИНСТРУМЕНТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ
В ЧАСТНОМ СЕКТОРЕ.....30
- 4. АБДУЛЛАЕВ Хуршидjon Назрулло ўғли**
АУДИТОРЛИК ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ- ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ.....37
- 5. JAMOLOV Azizjon**
TERM OF SUBJECTS OF INVESTMENT ACTIVITY: THEORETICAL AND
COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS.....44
- 6. EGAMOVA Dilrabo Talibovna**
KREDIT TALABLARI BO'YICHA INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA
NISBATAN UNDIRUVNI QARATISH MASALALARI.....49
- 7. АҲРОРҚУЛОВ Анвар**
НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУЛКИЙ
АСОСЛАРИ.....56
- 8. АЛМОСОВА Шаҳноза**
ТРИПС БИТИМИ НОРМАЛАРИНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ҚОНУНЧИЛИГИГА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ
МУАММОЛАРИ.....63

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

- 9. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович**
НИЗОЛАРНИ МУҚОБИЛ ҲАЛ ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
МЕХАНИЗМЛАРИ ТАКОМИЛЛАШМОҚДА.....72

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 10. КАРАКЕТОВА Дилноза Юлдашевна**
ОФИРЛАШТИРУВЧИ ҲОЛАТ СИФАТИДА ЁШ БОЛА, ҚАРИЯ, НОГИРОН
ЁКИ ОЖИЗ АҲВОЛДАГИ ШАХСЛАРНИ ХЎРЛАБ СОДИР ЭТИЛГАН
БЕЗОРИЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК.....80
- 11. ХЎЖАҚУЛОВ Сиёвуш Бахтиёрвич**

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР УМУМИЙ ПРОФИЛАКТИКАСИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ.....88

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

12.МАТЧАНОВ Алимжан Атабаевич

УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДОКАЗЫВАНИЯ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИ.....96

13.ЮГАЙ Людмила Юрьевна

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....104

14.ЗУЛФУҚОРОВ Абдувахоб Абдумалик ўғли

ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИ БЎЙИЧА ТРАСОЛОГИК ЭКСПЕРТИЗАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....112

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

15.СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА ИШНИНГ МУСТАҚИЛ ВА ХОЛИС СУД ТОМОНИДАН КЎРИБ ЧИҚИЛИШИ ҲУҚУҚИ.....118

16.ГАФФАРОВА Шахноза Нуритдиновна

ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ВА ЭРКАКЛАР ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ.....126

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

17.АЛИМОВ Гайбулла Алимович

ЮРИДИК ШАХСЛАР ЖАВОБГАРЛИГИ: АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ТАЖРИБАСИ.....134

18.ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна

"ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ" КАК СРЕДСТВО КУЛЬТУРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ, ИНСТРУМЕНТ УКРЕПЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ НАУЧНЫХ СВЯЗЕЙ ИИ КАТАЛИЗАТОР РАЗВИТИЯ НАУКИ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ.....141

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби бош мутахассиси, юридик фанлар номзоди, доцент
E-mail: odiljon.sulaymanov@gmail.com

ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА ИШНИНГ МУСТАҚИЛ ВА ХОЛИС СУД ТОМОНИДАН КЎРИБ ЧИҚИЛИШИ ҲУҚУҚИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): СУЛАЙМАНОВ О.Р. ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА ИШНИНГ МУСТАҚИЛ ВА ХОЛИС СУД ТОМОНИДАН КЎРИБ ЧИҚИЛИШИ ҲУҚУҚИ // Юрист ахборотномаси - Вестник юриста - Lawyer herald. № 3 (2020), Б.118-125.

№3 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-3-15>

АННОТАЦИЯ

Мақолада ишнинг мустақил ва холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи оид халқаро ва минтақавий ҳужжатлар ўрганилган. Универсал ва минтақавий шартномаларда ишнинг мустақил ва холис судлар томонидан адолатли кўриб чиқилиши ҳуқуқи таҳлил қилинган. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларига соҳага оид халқаро стандартларни имплементация қилиш бўйича хулосалар қилинган.

Калит сўзлар: халқаро ва минтақавий ҳужжатлар, суд ҳокимияти мустақиллиги, мустақил ва холис суд, суднинг индивидуал ва институционал мустақиллиги.

СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович

Главный специалист Высшей школы судей при высшем судебном совете Республики Узбекистан, кандидат юридических наук, доцент
E-mail: odiljon.sulaymanov@gmail.com

ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВОЕ СУДЕБНОЕ РАЗБИРАТЕЛЬСТВО В УНИВЕРСАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ ДОГОВОРАХ

АННОТАЦИЯ

В статье исследуются международные и региональные документы, касающиеся права на независимый и беспристрастный суд. Анализируется право на справедливое судебное разбирательство в универсальных и региональных договорах.

Сделаны выводы об имплементации международных стандартов в области право на справедливое судебное разбирательство в Конституции и законов Республики Узбекистан.

Ключевые слова: международные и региональные документы, независимость судебной власти, независимость и беспристрастность суда, индивидуальная и институциональная независимость суда.

SULAYMANOV Odiljon

Chief Specialist of the Higher Judicial School under the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan,
Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor
E-mail: odiljon.sulaymanov@gmail.com

THE RIGHT TO A FAIR TRIAL IN UNIVERSAL AND REGIONAL TREATIES

ANNOTATION

The article examines international and regional documents regarding the right to an independent and impartial court. The author analyzes the right to a fair trial in universal and regional treaties. Conclusions are drawn on the implementation of international standards in the field of the right to a fair trial in the Constitution and laws of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: international and regional documents, the independence of the judiciary, the independence and impartiality of the judiciary, the individual and institutional independence of the judiciary.

Халқаро ва минтақавий ҳужжатлардаишнинг мустақил ва холис суд томонидан адолатли кўриб чиқилиши ҳуқуқига оид нормалар белгиланган. Жумладан, БМТ Бош Ассамблеяси томонидан 1948 йилда қабул қилинган Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг 10-моддасида "Ҳар бир инсон ҳуқуқ ва бурчларини белгилаш ва унга қўйилган жиноий айбнинг қанчалик даражада асосли эканлигини аниқлаш учун тўлиқ тенглик асосида унинг иши ошкора ва адолат талабларига риоя қилинган ҳолда мустақил ва холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга" [1, Б.32] деб қайд қилинган.

"Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисида"ги халқаро пактнинг 14-моддаси 1-банди қуйидагиларни кўзда тутди: "Барча шахслар судлар ва трибуналлар олдида тенгдир. Ҳар бир киши унга қўйилаётган ҳар қандай жиноий айблов кўриб чиқилаётганда ёки бирор-бир фуқаролик жараёнида унинг ҳуқуқ ва бурчлари аниқланаётганида қонунга мувофиқ тузилган нуфузли, мустақил ва холис суд томонидан мазкур иш адолатли ҳамда очиқ ҳолда кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга" [2, Б.41]. Ушбу пактга давлатлар томонидан риоя қилиниши мониторинги учун масъул бўлган БМТ Инсон ҳуқуқлари бўйича қўмитаси таъкидлашича, ишнинг мустақил ва холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи "ҳеч қандай истисноларга йўл қўймайдиган мутлақ ҳуқуқ" [3] ҳисобланади.

Шунингдек, Қўмита ҳатто уруш даври ёки фавқулодда вазиятларда ҳам фақатгина суд бирон бир шахсни жиноий ҳуқуқбузарлик учун жавобгарликка тортиши мумкинлигини ойдинлаштириб берди. Шундай экан, бу ҳуқуқ барча ҳолатларда ва барча оддий, махсус судларга нисбатан ҳам қўлланилади.

Шу билан бирга, "Барча меҳнаткаш мигрантлар ва уларнинг оила аъзолари

ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги халқаро конвенциянинг 18-модда 1-бандида белгиланишича, "меҳнаткаш-мигрантлар ва уларнинг оила аъзолари иши қонунга мувофиқ тузилган малакали, мустақил ва ҳолис суд томонидан адолатли ва ошкора кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга" [4].

Минтақавий халқаро ҳужжатларда, шу жумладан, Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича Европа конвенциясининг 6-модда 1-бандида белгиланадики, "Ҳар ким ўзининг фуқаролик ҳуқуқлари ва мажбуриятлари ҳақидаги даъволашувда ёки ўзига нисбатан ҳар қандай жиноий айблов билдирилганда, ўз ишининг қонун асосида тузилган мустақил ва ҳолис суд томонидан оқилона муддатда адолатли ва ошкора кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга" [5].

Европа Иттифоқи Вазирлар Қўмитасининг "Инсон ҳуқуқлари ва террорчиликка қарши курашга оид" раҳбарий принципларининг IX принципи шуни белгилайдики: "Террорчилик ҳаракатларида айбланаётган шахс ишининг қонун асосида тузилган мустақил ва ҳолис суд томонидан кўриб чиқилишига ҳақли" [6]. Европа Иттифоқи асосий ҳуқуқлари хартиясининг 7-моддасида айтилишича: "Ҳар ким ишининг қонун асосида тузилган мустақил ва ҳолис суд томонидан кўриб чиқилишига ҳақли" [7].

Осиё-Тинч океани минтақасида "Суд муассасаларининг мустақиллигининг принциплар тўғрисида"ги Пекин баёнотида ("Пекин принциплари") кўзда тутилишича: "Суд ҳокимиятининг мустақиллиги у томонидан масалаларни ҳолис баҳолаш асосида ҳамда қаердан келаётганидан қатъи назар, бевосита ёки билвосита тарзда, қонунни тегишли таъсирсиз тушуниш асосида ҳал қилинишини тақозо этади" [8].

Америка Инсон ҳуқуқлари ва мажбуриятлари декларациясининг 26-моддасида таъкидланишича эса: "Ҳуқуқбузурликда айбланаётган ҳар бир киши ишининг мавжуд қонунлар асосида тузилган суд томонидан кўриб чиқилишига ҳақли" [9].

Америкалараро Инсон ҳуқуқлари бўйича конвенциясининг 8-моддаси 1-бандида белгиланишича "Ҳар бир инсон ўз ишининг тегишли кафолатлар билан ва муайян вақт давомида ўзига нисбатан жиноий характердаги ҳар қандай айбловни асослаш учун ёки унинг фуқаролик, меҳнатга оид, молиявий ёки бошқа характердаги ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилаш учун қонуний тузилган малакали, мустақил ва ҳолис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга" [10].

Шунга ўхшаш ифодадан фойдаланилган ҳолда Инсон ва халқлар ҳуқуқлари бўйича Африка хартиясида шундай дейилади: "Ҳар бир инсон ўз ишининг кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга", ушбу ҳуқуқ "айби ваколатли суд ёки трибунал томонидан белгиланмагунча айбсиз, деб ҳисобланиш ҳуқуқи"ни ҳам назарда тутаяди, "ишининг малакали суд ёки трибунал томонидан оқилона муддатда кўриб чиқилиши ҳуқуқига эга" [11]. Ушбу моддани Хартиянинг 26-моддаси билан бирга ўқиш керак, унга кўра, аъзо-давлатлар "судларнинг мустақиллигини кафолатлашга мажбур". Инсон ва халқлар ҳуқуқлари бўйича Африка комиссияси эса, 7-модда "чекиниш мумкин бўлмаган сифатда кўриб чиқилиши" кераклиги, зеро, у "фуқароларнинг энг кам даражадаги ҳимоясини" таъминлашини" [12] таъкидлайди.

Суд тизимининг мустақиллигига оид Инсон ва халқлар ҳуқуқлари бўйича Африка комиссиясининг "Суд тизими мустақиллигини ҳурмат қилиш ва уни кучайтириш бўйича Резолюцияси" [13] ни алоҳида кўрсатиб ўтиш керак.

Халқаро гуманитар ҳуқуқда ҳам ишнинг адолатли судлов йўли билан кўриб чиқилиши ҳуқуқи тан олинади. Женева конвенциясининг биринчи баённомаси 75-моддаси 4-бандида белгиланганидек: "Қуролли можаро билан боғлиқ жиноий ҳуқуқбузарлик содир қилишда айбланган шахсга нисбатан оддий суд жараёнининг умумэтироф этилган принципларига риоя қилувчи бетараф ва тегишли тарзда

таъсис этилган суд қарорисиз ҳеч қандай ҳукм чиқарилиши ва жазо чоралари кўрилиши мумкин эмас" [14].

Юқоридаги халқаро ва минтақавий ҳужжатлардаги нормалар ўз ичига қуйидаги ҳуқуқларни қамраб олади:

а) жараён айбланувчи ўзи айбланаётган ҳуқуқбузарлик тафсилотлари ҳақида дарҳол хабардор қилиниши ва айбланувчига судгача ва суд жараёнида барча зарур ҳуқуқлар ва ҳимоя воситалари берилишини кўзда тутиши керак;

б) ҳеч бир шахс шахсан жиноий жавобгарлик асосидан ташқари ҳуқуқбузарлик учун ҳукм қилиниши мумкин эмас;

в) ҳуқуқбузарликда айбланаётган ҳар бир шахс унинг айби қонун йўли билан исботланмагунча, айбсиз ҳисобланади;

г) айбланаётган ҳар бир шахс ишининг ўзи иштирокида судда кўриб чиқилишига ҳақли.

Декларатив хусусиятли ҳужжатлар юридик маънода мажбурий эмас, аммо инсон ҳуқуқларига оид қатор масалалар бўйича кенг тан олинадиган стандартларни белгилайди. Умуман, ушбу ҳужжатлар, хусусан, БМТ доирасида қабул қилинган ҳужжатлар халқаро ҳуқуқнинг асосини ташкил қилади.

Уларнинг аксарияти халқаро ҳужжатларда такрорланувчи ва айрим ҳолларда халқаро ҳуқуқда ифодаланган қоидаларни акс эттиради. Масалан, БМТнинг "Юристарнинг ролига тааллуқли асосий принциплар"ининг 1-принципи "Ҳар бир киши жиноят иши кўриб чиқилишининг барча босқичида ўз ҳуқуқларини ва ўзини ҳимоя қилиш тўғрисида ёрдам сўраб ҳар қандай юристга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга" [15, Б.169-175] "Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисида"ги халқаро пактнинг 14-моддаси 3d)-бандида келтирилган "Ўзи қатнашиб суд қилиниши ва ўзини ўзи ёки танлаб олинган оқловчи воситасида ҳимоя қилиниши; агар оқловчи бўлмаса, унга эга бўлиш ҳуқуқи борлиги ҳақида хабардор қилиниши; одил суд манфаатлари талаб этган ҳар қандай ҳолларда унга тайинланган оқловчига эга бўлиш, ушбу оқловчига тўлаш учун етарли маблағи бўлмаган барча ҳолларда унинг учун оқловчини текинга бериш" [16, Б.42] ҳуқуқини баён этади.

Ишнинг мустақил ва холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи нафақат халқаро шартномаларда тан олинган, айни пайтда халқаро ҳуқуқнинг бир қисми ҳисобланади. Шу муносабат билан, ушбу шартномаларга қўшилмаган ёки уларни ратификация қилмаган давлатлар, бундан қатъий назар, ушбу ҳуқуқни ҳурмат қилиши ва тегишли тарзда ўз суд тизимини унга мувофиқлаштириши керак.

Ишнинг адолатли ҳал қилиниши учун у ёки бу ишни кўриб чиқувчи судьянинг ёки суднинг мустақиллиги таъминланиши керак. Инсон ҳуқуқлари бўйича барча халқаро шартномалар ишнинг мустақил ва холис судлар томонидан адолатли кўриб чиқилиши ҳуқуқини кўзда тутди. Шахс ишнинг судда адолатли кўриб чиқилишига бўлган ҳуқуқга, мустақил судья мавжуд бўлгани ҳолда риоя қилиниши мумкин, давлат суд тизими ҳокимиятнинг мустақил тармоғи бўлмагани ҳолда ўзининг халқаро мажбуриятларини таъминлай олмайди. Шу нуқтаи назардан мустақиллик шахсан судьяга ва умуман суд тизимига тааллуқли бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Ҳуқуматининг таклифига мувофиқ 2019 йилнинг 19-25 сентябрь кунлари Ўзбекистонга расмий ташриф буюрган БМТ Инсон ҳуқуқлари бўйича кенгашининг Судьялар ва адвокатлар мустақиллигини таъминлаш бўйича махсус маърузачиси Диего Гарсия-Саян ўзининг дастлабки мулоҳазаларида қайд этишича "Ўзбекистондаги судлар мустақил бўлмаганликлари сабабидан инсон ҳуқуқлари поймол қилинишидан жабрланган шахсларга самарали суд ҳимояси воситаларини ва умуман ҳимояни таъминлаб беришга оид муҳим вазифаларини бажара олмадилар. Ушбу вазифага инсон ҳуқуқлари поймол

қилинишида айбдор бўлган шахсларнинг жавобгарликка тортилишини ва жиноят содир этганликда гумон қилинган ҳар қандай шахс халқаро стандартларга мос равишда адолатли судловга эга бўлишини таъминлаш кабилар киради. Мустақил судлов тизимининг мавжуд эмаслиги ҳам коррупция ва жазосизликка кўмаклашувчи омил бўлиб хизмат қилди ва натижада бундай ҳолатлар мамлакатда кенг тарқалди" [17] деб мамлакатимизда ишларнинг мустақил ва холис суд томонидан кўриб чиқилишига ҳуқуқий баҳо берган эди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 111-моддасида "Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши судьялар ҳамжамиятининг органи бўлиб, у Ўзбекистон Республикасида суд ҳокимиятининг мустақиллиги конституциявий принципига риоя этилишини таъминлашга кўмаклашади" деб қайд қилинган [18, Б.64]. Конституцияга мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши суд ҳокимиятининг мустақиллиги таъминлашга масъул орган сифатида эътироф этилган.

Ўзбекистон Республикасининг "Судлар тўғрисида"ги 2000 йил 14 декабрдаги қонуни (янги таҳрирдаги) 11-моддасида "Судларнинг фаолиятини ташкилий жиҳатдан таъминлаш судьяларнинг мустақиллиги ва уларнинг фақат қонунга бўйсунуши принципларига қатъий мувофиқ ҳолда Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши томонидан амалга оширилади" деб белгиланган [19]. Ушбу моддага кўра Ўзбекистонда судьяларнинг мустақиллиги ва уларнинг фақат қонунга бўйсунуши принципларига қатъий мувофиқ ҳолда таъминлаш Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши томонидан таъминланиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 112-моддасида "Судьялар мустақилдирлар, фақат қонунга бўйсундилар. Судьяларнинг одил судловни амалга ошириш борасидаги фаолиятига бирон-бир тарзда аралашушга йўл қўйилмайди ва бундай аралашуш қонунга мувофиқ жавобгарликка сабаб бўлади" [20, Б.64-65] деб қайд қилинган.

Ўзбекистон Республикасининг "Судлар тўғрисида"ги 2000 йил 14 декабрдаги Қонуни (янги таҳрирдаги) 8-боби "Судьялар мустақиллигининг асосий кафолатлари" деб номланиб унда судьяларнинг мустақиллигини таъминлаш, судьяга нисбатан ҳурматсизлик қилганлик учун жавобгарлик, суд ишларини ҳал қилишга аралашушга йўл қўйилмаслиги, судьялар дахлсизлиги, судьянинг ваколатларини тўхтатиш, судьянинг ваколатларини муддатидан илгари тугатиш, судьяларнинг интизомий жавобгарлиги ва судьялар малака ҳайъатлари каби масалалар тартибга солинган.

Ҳар бир давлат судьялар ишларни мустақил ҳал қила олишлари учун зарур механизмларни яратиши зарур. Суд ҳокимиятининг мустақиллиги унинг ишига ва қарорлари ижросига аралашмаслик орқали қўллаб-қувватланиши керак. Суд ҳокимияти институционал мустақилликка эга бўлиши, судьялар эса суд тизимининг ичида ва унинг бошқа институтларига нисбатан шахсий мустақилликдан фойдаланиши керак.

Хулоса қилиб айтганда, суд ҳокимияти мустақиллигига оид халқаро ва минтақавий ҳужжатлар таҳлилига кўра суд ҳокимияти ҳокимиятнинг бошқа тармоқларидан мустақил деб ҳисоблаш мумкинлигини аниқлаш учун одатда қуйидаги ҳолатлар эътиборга олинади.

Биринчидан, судьяликка тайинлаш усуллари, судьялик лавозимида бўлиш муддати, иш шароитлари, ташқи босимдан ҳимоя кафолатларининг мавжудлиги бўйича судни мустақил деб тушуниш ҳисобланади.

Иккинчидан, суд ҳокимияти мустақиллигини таъминлашнинг учта минимал шартлари қуйидагиларда иборат:

судьялик лавозимини эгаллаш муддати: судьянинг лавозимда бўлиш муддати умрбодми, нафақа ёшишгача ёки белгиланган муддатми бу судьянинг ижро ҳокимияти ёки уни тайинлаган бошқа орган томонидан ўзбошимчалик билан аралашидан кафолатлаш ҳисобланади;

молиявий таъминоти: бу судьянинг иш ҳаққига ва пенсия таъминотига бўлган ҳуқуқи бўлиб у қонун билан белгиланади, бу ижро ҳокимияти томонидан ўзбошимчалик билан аралашиди объектика айланиб қолиши мумкин эмас, чунки бу судьянинг мустақиллигида ўз аксини топадиган ҳолат ҳисобланади. Аммо мазкур талаб доирасида ҳукумат турли судьяларни аниқ бир режа асосида рағбатлантириш шартларини ишлаб чиқиш ҳуқуқини ўзига қолдиришлари мумкин. Шундай қилиб, судья меҳнатига ҳақ тўлашнинг турли схемалари мавжудлиги мазкур шартнинг моҳиятини сақлаган ҳолда судьяларнинг молиявий таъминотига нисбатан талабларга ҳам мос бўлиши мумкин;

институционал мустақиллик: яъни судьялик функциясини тўғридан-тўғри амалга оширишга оид маъмурий масалаларда мустақилликни англатади. Судьялик функциясига тўғридан-тўғри тегишли бўлган масалаларда ҳеч қандай ташқи кучнинг аралашиди имкон яратилмаслиги шарт, масалан, судьялар ўртасида ишларни тақсимлаш, суд мажлисларининг жадвалини тузиш ёки суд ишларининг рўйхатини тузишда. Суд ва ижро ҳокимияти ўртасида маълум институционал муносабатларнинг албатта бўлишига қарамасдан, бундай муносабатлар баъзи низоли масалаларни кўриб чиқишда ва қонунлар ҳамда Конституцияда мустаҳкамлаб қўйилган қадриятларни ҳимоя қилиш учун суднинг эркинлиги аралашиди мумкин эмас.

Иқтибослар/Сноски/References

1.Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси. Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар: тўплами. -Тошкент: "Адолат", 2004. -Б.32. (Universal Declaration of Human Rights. The collection of International human rights treaties.: -Tashkent: "Adolat", 2004. -P.32.)

2."Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисида"ги халқаро пакт. Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар: тўплами. -Тошкент: "Адолат", 2004. -Б.41.(International Covenant on Civil and Political Rights. The collection of International human rights treaties. -Tashkent: "Adolat", 2004. -P.41.)

3.González del Rio v Peru, HRC Communication 263/1987, UN Doc CCPR/C/46/D/263/1987.

4.Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей. Принята резолюцией 45/158 Генеральной Ассамблеи от 18 декабря 1990 года. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/migrant3.shtml.(The International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Migrant Workers and Members of Families. Adopted by General Assembly resolution 45/158 of December 18, 1990. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/migrant3.shtml.)

5.Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome, 04/11/1950. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005>.

6.Руководящие принципы в области прав человека и борьбы с терроризмом. Утвержденным на 304-ом заседании Кабинета Министров 11 июля 2002 г. [http://www.concourt.am/hr/rus/h-inf\(2002\)8rus.pdf](http://www.concourt.am/hr/rus/h-inf(2002)8rus.pdf).(Guidelines on human rights and the fight against terrorism. Approved at the 304th meeting of the Cabinet of Ministers on July 11, 2002. [http://www.concourt.am/hr/rus/h-inf\(2002\)8rus.pdf](http://www.concourt.am/hr/rus/h-inf(2002)8rus.pdf).)

7.Хартия Европейского союза об основных правах. <https://eulaw.ru/treaties/charter>.

(European Union Charter of Fundamental Rights. [https://eulaw.ru/treaties/charter.](https://eulaw.ru/treaties/charter))

8. Beijing Declaration on the Principles of the Independence of the Judiciary, adopted in 1995 by the Sixth Conference of Chief Judges of Asia and the Pacific. https://www.hurights.or.jp/archives/other_documents/section1/1995/08/beijing-statement-of-principles-of-the-independence-of-the-judiciary-in-the-lawasia-region-beijing-1.html.

9. American Declaration of the Rights and Duties of Man (1948) (Adopted at the Ninth International Conference of American States, Bogota, Colombia, 2 May 1948) [https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/2AmericanDeclarationoftheRightsandDutiesofMan\(1948\).aspx](https://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/2AmericanDeclarationoftheRightsandDutiesofMan(1948).aspx).

10. American Convention on Human Rights: "Pact of San Jos?", Costa Rica". Signed at San Jos?, Costa Rica, on 22 November 1969. Registered by the Organization of American States on 27 August 1979. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201144/volume-1144-I-17955-English.pdf>.

11. African Charter on Human and Peoples' Rights. Concluded at Nairobi on 27 June 1981. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201520/volume-1520-I-26363-English.pdf>.

12. African Charter on Human and Peoples' Rights. Concluded at Nairobi on 27 June 1981. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201520/volume-1520-I-26363-English.pdf>.

13. Resolution on the Respect and the Strengthening on the Independence of the Judiciary - ACHPR/Res.21(XIX)96 <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=26>.

14. Дополнительный протокол к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 года, касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов (протокол I) Женева, 8 июня 1977 года. <https://lex.uz/docs/2674806>. (Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949 concerning the protection of victims of international armed conflict (Protocol I) Geneva, 8 June 1977. <https://lex.uz/docs/2674806>.)

15. Юристарнинг ролига тааллуқли асосий принциплар. БМТнинг Жиноятчиликнинг олдини олиш ва ҳуқуқбузарлар билан муомала қилиш бўйича 8-Конгресси томонидан қабул қилинган. Гавана, Куба, 1990 й. 27-август - 7 сентябрь. // Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига оид халқаро ҳужжатлар: тўплам. - Тошкент: "Адолат", 2004. - Б.169-175. (Basic principles pertaining to the role of lawyers. Adopted by the 8th UN Congress on Crime Prevention and Dealing with Offenders. Havana, Cuba, 1990 August 27 - September 7. // International law enforcement documents: collection. - Tashkent: "Adolat", 2004. - P.169-175.)

16. "Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисида"ги халқаро пакт. // Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро шартномалар: тўплами. - Тошкент: "Адолат", 2004. - Б. 42. (International Covenant on Civil and Political Rights. The collection of International human rights treaties. - Tashkent: "Adolat", 2004. - P.41.)

17. БМТнинг Судьялар ва адвокатлар мустақиллиги бўйича маърузачиси Диего Гарсия - Саяннинг Ўзбекистонга расмий ташриф натижалари бўйича дастлабки мулоҳазалар // <http://www.un.uz/uzb/news/display/348>. (UN Special Rapporteur on the Independence of Judges and Advocates Diego Garcia - Preliminary comments on the results of Sayan's official visit to Uzbekistan. <http://www.un.uz/uzb/news/display/348>.)

18. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. "Ўзбекистон", -Т.:2018.-Б. 64. (Constitution of the Republic of Uzbekistan. "Uzbekistan", -Т.: 2018.-P. 64.)

19. Ўзбекистон Республикасининг "Судлар тўғрисида"ги 2000 йил 14 декабрдаги янги таҳрирдаги қонуни. // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2019 й., 2-сон, 47-модда. (Law of the Republic of

Uzbekistan "On Courts" of December 14, 2000 in the new edition. // Bulletin of the Chambers of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, 2019, No. 2, Article 47.)
20.Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. "Ўзбекистон", -Т.:2018. Б.64-65.
(Constitution of the Republic of Uzbekistan. "Uzbekistan", -Т .: 2018. P.64-65.)